

A close-up portrait of a woman's face, focusing on her eyes. A magnifying glass is held over her right eye, significantly enlarging it. The lighting is warm and dramatic, highlighting the texture of her skin and the intensity of her gaze. The background is dark, making the subject stand out.

aréna

Henrik Ibsen

DIVOKÁ KACHNA

Protože konečně před sebou vidím úkol, pro který můžu žít.

**Protože konečně
před sebou vidím
úkol, pro který
můžu žít.**

Henrik Ibsen

DIVOKÁ KACHNA

Premiéra – sobota 22. října 2016 v 18.30 hodin

překlad: František Fröhlich

režie: David Šiktanc

scéna: Nikola Tempír

kostýmy: Juliána Kvíčalová

hudba: Ondřej Švandrlík

dramaturgie: Tomáš Vůjtek

inspice: Lukáš Šveda

text sleduje: Kamila Holaňová



OSOBY A OBSAZENÍ:

Podnikatel Werle _____ Kostas Zerdaloglu, j. h.

Gregers Werle, jeho syn _____ Michal Čapka

Starý Ekdal _____ Vladislav Georgiev

Hjalmar Ekdal, jeho syn, fotograf _____ Josef Kaluža

Gina Ekdalová, Hjalmarova manželka _____ Tereza Cisovská

Hedvika, jejich dcera, čtrnáct let _____ Zuzana Truplová

Paní Sörbyová,
hospodyně továrníka Werleho _____ Alena Sasínová-Polarczyk

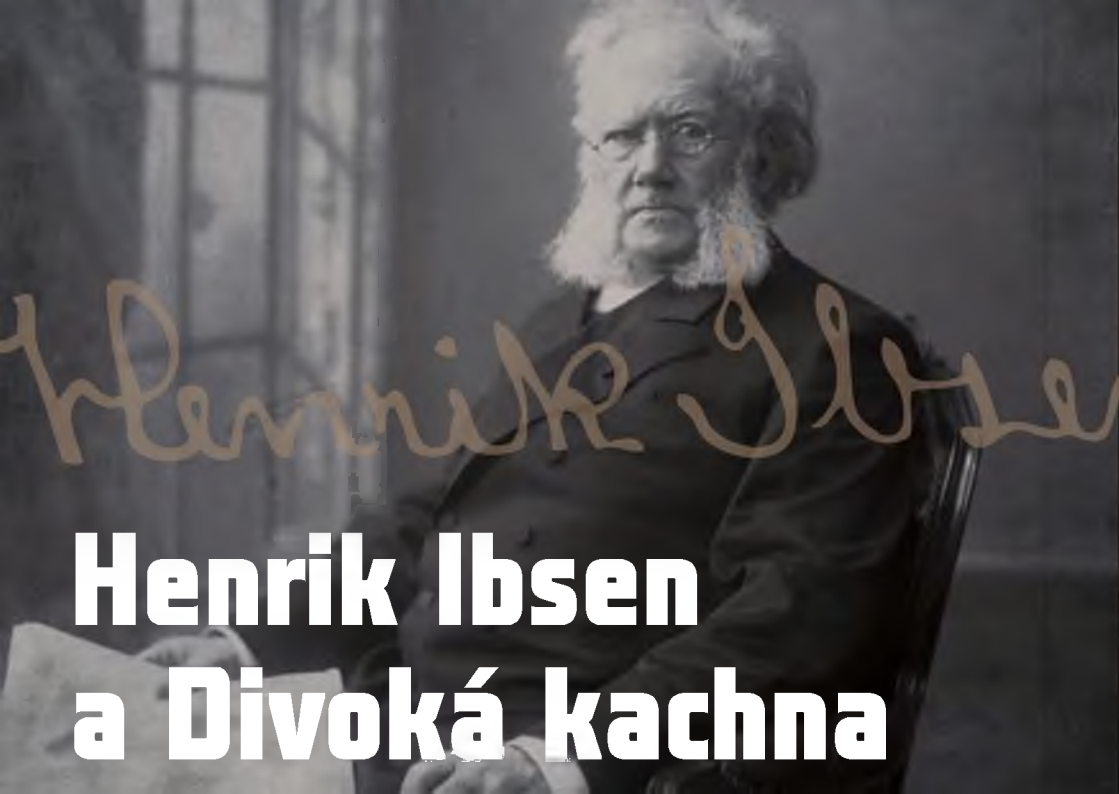
MUDr. Relling, lékař _____ Petr Panzenberger

Molvik, zběhlý teolog _____ Šimon Krupa

Pettersen, sluha továrníka Werleho _____ Lukáš Šveda, j. h.

1. host _____ Petr Panzenberger

2. host _____ Šimon Krupa



Henrik Ibsen a Divoká kachna

Henrik Ibsen pocházel z národnostně smíšené rodiny, v níž námořnickou profesi postupně vystřídal obchodní aktivity a rodina se začala společensky vzrůstat. Zakladatelem rodu byl Dán Petr Ibsen, který se usadil v Bergenu v roce 1720. Zde se oženil s dcerou nedávno přistěhovalého Němce, se kterou měl jediného syna Henrika Petersena. Ten byl ještě námořníkem jako jeho otec a oženil se s dcerou Skota z Bergenu. Z tohoto svazku se narodil Ibsenův děd Henrik, který ovšem přišel na svět jako pohrobek. Vychován byl v Solunu poblíž Skienu, kde se jeho matka podruhé provdala za místního probošta. V roce 1787 se Henrik oženil s Johanou Kateřinou Plesnerovou, dcerou německého kupce ze Skienu, a z tohoto svazku se posléze narodil Ibsenův otec Knut. Ibsenův dědeček však záhy ztroskotal se svým člunem a zahynul. Vdova Johana se provdala o rok později za bohatého kupce Ole Pause, jehož syn a Knutův nevlastní bratr se stal později dokonce poslancem. Knut se pak oženil s dcerou německého velkoobchodníka Marií Cornelií Altenburgovou, kterou znal již od dětství. Marichen Altenburgová totiž rovněž pocházela z rodu Pausů. Její matkou byla Hedeviga Christiane Pausová a otcem Johan Andreas Altenburg, který patřil rovněž k patricijské měšťské vrstvě. Těmito dvěma zámožnými manželům se 20. 3. 1820 narodil syn Henrik jako nejstarší z pěti jejich dětí (později měli ještě tři syny a dceru).

Ibsen byl na své předky pyšný, jak o tom svědčí pochvalné pasáže v dopisech, které psal svému příteli, dánskému literárnímu kritikovi Georgu Brandesovi. Ve Skienu žil Ibsen patnáct let a zpočátku to bylo období poměrně šťastné. Rodina patřila k místní honoraci a často ve svém domě pořádala večírky. Otec byl ozdobou společnosti, vyznal se v lidech a dokázal být vtipným společníkem, zatímco matka byla uzavřená a tichá, obětavá a trpělivá k ranám osudu (Ibsen přiznal, že mu byla inspirací pro matku Åse v Peer Gyntovi). Vřelý vztah měl ke své o čtyři roky mladší sestře Hedvice, která byla velmi zbožná a měla i hluboký zájem o mystiku, jak to bylo ostatně v kraji zvykem. K duchovnímu

osvícení vedla i Ibsena, jehož nejmilejší četbou v dětství byla Bible. Hedvika vstoupila do sekty pietistů, v jejímž čele stál kazatel Lammers a která se ostře vymezovala vůči katolictví. Byla jedinou z příbuzenstva, k níž Ibsen lnul i později. Snad právě tento její iniciační vliv dovedl později Ibsena až ke Kierkegaardovi.

Přelomová událost Ibsenova dětství nastala, když měl sedm let. Otec přišel spekulacemi o majetek a rodina se musela výrazně uskrovnit. Přestěhovali se z města na chudíček statek do Venstøp, několik kilometrů na sever od Skienu. Matka hledala útěchu v náboženství, otec začal trpět depresemi a utápěl se v alkoholu. Tento bankrot znemožnil Ibsenovi vzdělání, protože už nebyly ani peníze na další studia, které zahájil na střední škole ve Skienu, kde vynikal v malířství a literatuře. Po jeho konfirmaci se rodina přestěhovala zpět do Skienu, do domu, jehož majitelem byl nevlastní Knutův bratr, rejdař a kupec Christopher Blom Paus. V patnácti letech však Ibsen musel přijmout místo lékařenského učně v městečku Grimstadu, kam se musel dokonce vydat sám pěšky. S rodiči se od té doby nestýkal a nesblížil se s nimi ani v dobách své slávy.

Hlavní postavy v Ibsenových hrách často odrážejí Ibsenovy rodiče a platí to i pro Divokou kachnu. Opuštěné prostředí Domu továrníka Werleho je dobře zažitou vzpomínkou na doby blahobytu raného Ibsenova dětství. Starý Ekdal je reminiscencí na bankrotem zlomeného Ibsenova otce a Ibsenova matka se stala inspirací pro tajemnou, trpitelskou, a hlavně posmrtně zidealizovanou matku Gregerse Werleho. Nejcitlivěji vykreslenou postavou hry je však Hedvika, jejímž předobrazem byla nejen Ibsenova stejnojmenná sestra, ale i Ibsen sám. Ve hře se probírá Hedvičin nemanželský původ, což bylo trauma, kterým Ibsen v dětství velmi trpěl díky nikdy neprokázaným pověstem o tom, že jeho skutečným otcem je místní sukničkář.

V Grimstadu strávil pět let, přičemž své zaměstnání pokládal za přítěž. V prostředí tohoto maloměstského Kocourkova (Grimstad měl v té době pouhých 800 obyvatel) duševně nesmírně trpěl. Zde začal psát své první básně a provokoval okolí svými radikálními názory, které konvenovaly s revoluční rétorikou bouřlivého roku 1848. Jedním z jeho básnických vzorů byl i Johan Sebastian Welhaven (1807–1873), jehož báseň *Søfuglen* vypráví v pěti slokách o divoké kachně, kterou jen tak pro zábavu postřelí lovec a ona umírá na dně mezi mořskými řasami. Kromě Ibsena tento námět dramaticky zpracuje i Anton Pavlovič Čechov, jeho hra se však bude jmenovat *Racek* a vznikne až v roce 1895, tedy deset let po prvním uvedení Ibsenovy tragédie.

Jako lékarnický učeň pracoval v Grimstadu u Jense Aarupa Reimanna a zde se seznámil s Elsou Sophií Jensdatter Birkedalovou, která byla Reimannovou služebnou. Sedmnáctiletý Ibsen s o deset let starší Elsou zplodil syna, na kterého platil alimony celých čtrnáct let, nicméně s dítětem ani s Elsou se nestýkal. I z této události pak bude v *Divoké kachně* čerpat inspiraci.

V roce 1850 se přestěhoval do Kristianie (tehdejší název Osla), aby v hlavním městě začal studovat na univerzitě. Nejdříve ale musel složit maturitu, na kterou se pečlivě připravoval. Nejdůležitějším předmětem byla tehdy klasická filologie, a Ibsen proto začal studovat Ciceronovy řeči proti Catilinovi. V nich našel téma pro své první drama, historickou tragedii *Catilina*. Z části je tato hra o potlačeném římském spiknutí reakcí na potlačenou revoluci roku 1848, ale zároveň přivádí na jeviště prototyp Ibsenovského hrdiny, který je společenským outsiderem a vizionářem hlásajícím nové pravdy. Rafinovanou variantou tohoto typu hrdiny později bude i Gregers Werle z *Divoké kachny*.



O hru, kterou Ibsen napsal blankversem pod pseudonymem Brynjolf Bjarme, však nebyl zájem a nakonec ji vydal vlastním nákladem Ibsenův přítel jurista Schulerud. Satisfakce se hře dostalo až v roce 1874, kdy ji vydal Ibsen již pod svým jménem jako známý a uznávaný dramatik.

Mnohem větší význam pro jeho kariéru mělo setkání s houslistou Ole Bornemannem Bullem, s kterým se v Kristiánii seznámil v roce 1851. Tento vlastenecky založený „norský Paganini“ si svými evropskými koncerty vydělal slušný kapitál, který chtěl investovat do rozvoje národního divadla. Jmenoval Ibsena dramaturgem v Det Norske Theater v Bergenu na pět let a s povinností uvést vlastní hru vždy ke 2. 1., tedy k výročí založení divadla. Zároveň mu dal cestovní stipendium na pětiměsíční cestu po dánských a německých divadlech (Kodaň, Hamburk, Berlín, Drážďany), aby poznal evropský repertoár. Ibsen smlouvu dodrží, ale po pěti svých premiérách divadlo opouští a vrací se do Kristianie, kde v roce 1858 získává místo ředitele nového Christiania Norske Theater.

Téhož roku se oženil se Suzannah Thoresenovou, o které obdivně napsal, že je „obdařena silným praktickým instinktem“. I Gina Hansenová má v sobě leccos z této charakteristiky. Manželé spolu žili ve velmi špatných finančních podmínkách a k tomu se ještě přidávalo Ibsenovo znechucení norskými poměry. Zvláště na něj zapůsobil fakt, že se definitivně zhroutila myšlenka na praktickou realizaci skandidavismu (čili širší národní spřízněnosti mezi nordickými národy), když Norsko ani Švédsko nepomohly Dánsku ve šlecvičko-holštýnské válce proti Prusku. V roce 1854 odjel z Kristianie do Itálie, kde žil v dobrovolném exilu v Římě. Později pobýval zvláště v Drážďanech a Mnichově, kde původně chtěl i zemřít. Do Norska se vrátil až za 27 let, kdy zatoužil na vlastní oči „spatřit půlnoční slunce, o němž mluví každý turista s nadšením a já, rozený Nor, jsem ho ještě nespatřil.“

V exilu napsal své nejvýznamnější hry (1866 Brand, 1867 Peer Gynt, 1869 Spolek mladých, 1873 Císař a Galilejský, 1877 Opory společnosti, 1879 Domeček pro panenky, 1881 Přízraky, 1882 Nepřítel lidu, 1884 Divoká kachna, 1886 Rosmersholm, 1888 Paní z moře, 1890 Heda Gablerová), ale dlouho se ve své vlasti setkával pouze s nepochopením. Když pak v roce 1885 Norsko na několik týdnů navštívil, poznamenal sarkasticky: „Bylo mně, jakoby v Norsku nežily dva milióny lidí, nýbrž dva milióny psů a koček.“ O to víc si cenil skutečnosti, že už od konce šedesátých let byl v Dánsku a Švédsku oslavován jako chlouba Skandinávie. V létě 1869 dostává od Karla XV. ve švédském Dramatika Teater za jáсотu publika Vasův řád. Pro řády měl ostatně slabost, a jak ke svému překvapení zjistil jeho přítel Georg Brandes, nosil je i doma. Stejně jako starý Ekdal svou uniformu.

Nakonec se ale dočká uznání i v rodném Norsku a 20. 3. 1898 jsou jeho sedmdesátiny slaveny jako národní svátek (po návratu do Norska ještě napsal čtyři hry – 1892 Stavitel Solness, 1894 Eyolfek, 1896 John Gabriel Borkman, 1899 Když my mrtví procitneme). Ale tak jako nemají šťastný konec jeho hry, neměl jej ani jeho život. 13. 5. 1900 je raněn mrtvicí a zbylých šest let života jí bude paralyzován (na jaře 1901 ochrnl na pravou část svého těla). Jeho syn jej jednoho dne najde, jak se učí znovu psát písmena, což Ibsen okomentuje s bolestí v hlase: „Hled', co tu dělám. Sedím a učím se psát písmena, a byl jsem přece spisovatel!“. Těžko si představit větší životní ironii. Zemřel 23. května 1906 právě ve chvíli, kdy jeho ošetřovatelka ujistila návštěvu, že mistru Ibsenovi je již trochu lépe. „Naopak,“ pronesl z posledních sil Ibsen a zemřel.





VILDANDEN (Divoká kachna)

Mnozí tuto hru dnes považují za Ibsenovo nejlepší drama, ale nebylo tomu tak vždy. Ibsen si hru začal promýšlet v Římě mezi roky 1882–1883 a definitivní verzi dal do tisku v roce 1884. Divoká kachna poprvé tiskem vyšla 11. 11. 1884 v kodaňském nakladatelství Gyldendal. Byla to tehdy běžná praxe, autor si tak zabezpečoval pravidelný finanční příjem ještě před scénickým uvedením svého textu. Premiéra se konala 9. ledna 1885 v Národním divadle v Bergenu a pak následovala „skandidávká“ uvedení v Kristianii, Helsinkách, Stockholmu a v Kodani. Obecenstvo bylo vesměs zmateno, protože nerozumělo směšnosti hrdinů hry a marně v nich hledalo životní vzor. Ani evropské premiéry nedopadly o mnoho lépe. Jedním z mála kritiků, kdo se hry zastal, byl G. B. Shaw, který ocenil kontrast mezi komickými situacemi a trapným ideovým tápáním postav, jež je rovněž zdrojem groteskně pojatého humoru. Přesto ale kompozice hry nezvratně směřuje k tragédii, která v nás vyvolává hluboký soucit. Obecně se tento přístup k Ibsenovu dramatu začal prosazovat až ve druhé polovině dvacátého století, kdy se hra stala trvalkou světového dramatického repertoáru.

Následující dva úryvky z kritických hodnocení Divoké kachny přesvědčivě dokazují, jak odlišné bylo dobové vnímání tohoto divadelního skvostu.

... Divoká kachna jest nejtruchlivější hrou Ibsenovou, roztékající se v misantropickou omrzelost a beznadějnost. Divoká kachna jedním slovem činí bezmála dojem, jako by ji psal někdo, kdo chtěl dřívějšího Ibsena parodovat a uvésti jeho boj za pravdu ad absurdum.

František Václav Krejčí: Henrik Ibsen (Praha 1897)

Ibsen se silně zpozemštil, ale nedovedl nikdy úplně zapomenout norem z říše ducha, kterou kdysi bezvýhradně následoval, a vůbec nedovedl pro své duchovní šlechtictví nikdy se cítiti na zemi mezi lidmi zcela doma: pocit Gregersův, že jest „třináctý u stolu“, jest jistě pocitem Ibsenovým. Všem těm, kdo by příliš rychle se chtěli vyrovnávat s Ibsenem „Divoké kachny“ jest třeba připomenout možnost několika výkladů autorových dramát, jak už jsem se o tom zmínil. Ibsen v „Divoké kachně“ hlásá nutnost iluze pro život některých, budiž: jest však otázka, zda hlásá tu nutnost absolutně či podmíněčně. Tendence hry může být, že pravda může někoho osvobodit, jen vytryskne-li svobodně z jeho nitra, z očistné vůle, není-li vnucoována zvenčí. Plným právem někteří interpreti takto objasňují smysl hry.

J. B. Čapek: Henrik Ibsen a nemoc Evropy (Praha 1928)





... u nás jste v dobré společnosti.

KOMORNÍ SCÉNA ARÉNA, příspěvková organizace

28. října 2, 701 85 Moravská Ostrava,

e-mail: info@divadloarena.cz, jsmetuprovas@divadloarena.cz, rezervace@divadloarena.cz

ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA.

PROSÍME CHOĎTE VČAS, po zahájení představení není možný přístup do hlediště.

Autorská práva k představení zastupuje AURA-PONT,
divadelní a literární agentura, spol. s r. o., Radlická 99, Praha 5

*Divadelní inscenace realizujeme za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky
a Moravskoslezského kraje. Činnost Komorní scény Aréna, příspěvkové organizace statutárního města
Ostrava, je financována z rozpočtu města Ostravy.*

www.divadloarena.cz

OSTRAVA!!!



MINISTERSTVO
KULTURY



Moravskoslezský
kraj



LP catering

